

СЕКЦІЯ 5 ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2020-39-15

УДК 330.15:657.44:347.464

Бардаш С.В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри туристичного
та готельно-ресторанного бізнесу і консалтингу
Національного університету біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5711-5229>
E-mail: serg.bardash@gmail.com*

Осадча Т.С.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки, фінансів і підприємництва
Херсонського державного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4258-0907>
E-mail: tatiana@osadcha.com*

ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ РЕНТИ

У даній оглядовій статті розглядається уточнення облікового компоненту ренти як економічної категорії, а також визначення правових та економічних передумов бухгалтерського обліку ренти. Встановлено, що згідно чинного законодавства та відсутності прямих заборон, рентні відносини можуть відбуватися: виключно між фізичними особами, виключно між юридичними особами; між юридичною та фізичною особами. Правильно побудований процес ідентифікації ренти містить ряд економічних важелів впливу на виробництво, за допомогою яких забезпечується співпраця між окремими ланками й учасниками виробничо-комерційного процесу, а також стимулювання процесу удосконалення технологій і підвищення ефективності використання ресурсів. Встановлено, що правовими підставами обліку результатів рентних відносин є: ідентифікація суб'єкта, якому належить об'єкт (рентоутворюючий фактор (ресурс)) та суб'єкта, який використовує об'єкт (рентоутворюючий фактор (ресурс)); регламентація механізму реалізації рентних відносин; правова підстава для розрахунків за рентоутворюючий фактор (ресурс), договір ренти, або інший правовий акт, що урегулює рентні відносини.

Ключові слова: рентні відносини, рента, рентний ресурс, договір ренти, облік ренти.

Бардаш С.В., Осадча Т.С. ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ПРАВОВЫЕ ПРЕДПОСЫЛКИ УЧЕТНОГО ОТРАЖЕНИЯ РЕНТЫ

В данной обзорной статье рассматривается уточнение учетного компонента ренты как экономической категории, а также определение правовых и экономических предпосылок бухгалтерского учета ренты. Установлено, что согласно действующему законодательству и отсутствию прямых запретов, рентные отношения могут происходить: исключительно между физическими лицами, исключительно между юридическими лицами; между юридическим и физическим лицами. Правильно построенный процесс идентификации ренты содержит ряд экономических рычагов воздействия на производство, с помощью которых обеспечивается сотрудничество между отдельными звеньями и участниками производственно-коммерческого процесса, а также стимулирование процесса совершенствования технологий и повышения эффективности использования ресурсов. Установлено, что правовыми основаниями учета результатов рентных отношений являются: идентификация субъекта, которому принадлежит объект (рентообразующий фактор (ресурс)) и субъекта, использующего объект (рентообразующий фактор (ресурс)), регламентация механизма реализации рентных отношений; правовое основание для расчетов за рентообразующий фактор (ресурс), договор ренты или иной правовой акт, регулирует рентные отношения.

Ключевые слова: рентные отношения, рента, рентный ресурс, договор ренты, учет ренты.

Bardash Serhii, Osadcha Tetiana. ECONOMIC AND LEGAL PREREQUISITES FOR ACCOUNTING REFLECTION OF RENT

The relevance of the research is the lack of regulation of rental relations at the microeconomic level. Economic theory determines the features of the rental relations at the state level but there is no information on the accounting reflection of rent as one of the types of income of the entity. The level of information content of rental income remains problematic. This leads to a purposeful reduction in the availability of information on rental income, as no form of existing reporting provides any information on any type of rent. The purpose of the research is to specify the accounting component of rent as an economic category, as well as to identify legal and economic prerequisites for rent accounting. The methodological basis of the research consists of a dialectical method of knowing the essence of rent and rental relations; general methods of scientific knowledge (analysis, abstraction, synthesis, generalization), bibliographic method of transformation of economic essence and legal content of rent and rental relations, analysis of legal acts in the implementation of rent agreement, method of grouping economic and legal preconditions for establishing effective segment of rent accounting. Scientific results. It has been established that transformation of the modern mechanism of fragmentary regulation of rental should occur systematically, with obligatory improvement of accounting methods of rent resources and development of a method for calculating rental income, as well as a taxation system of extra profits taking into account specific sources and conditions for the formation of various types of rent. With the purpose of transformation of rental relations in the part of the improvement of accounting of income including rents, legal and economic preconditions for rent accounting are identified. In particular, it has been established that the legal basis for accounting of the results of rental relations is the identification of the entity, to which the object belongs (rent-forming factor (resource)); of the entity that uses the object (rent-forming factor (resource)); of the mechanism of implementation of rental relations; of an indisputable reason for calculating the rental factor (resource), – a contract of rent or other legal instrument regulating rental relations. The main economic preconditions necessary and sufficient for the organization and keeping of rent accounting by the economic entity are as follows:

an object, – the rent-forming factor (resource), which the economic entity-rent payer uses (exploits); economic benefit from the use (operation) of such an object; income of the entity that uses (exploits) such an object that includes the rent; rent estimation for determining rental income, a share of rent in income from a certain type of activity and subsequent implementation of rent payment; documenting and accounting of rent accounts (rental income) and rent payment, followed by their reflection in the financial statements of the business entity-rent payer.

Keywords: rental relations, rent, rent resources, contract of rent, rent accounting.

Постановка проблеми. Концепція сталого розвитку спрямована на гармонізацію економічних, соціальних, екологічних складових суспільного розвитку та дозволяє подолати наслідки економічної кризи, сприяє його соціальному розвитку та збереженню навколишнього середовища.

Перехід на принципи сталого розвитку пов'язаний з екологічно ефективним використанням та справедливим розподілом існуючих ресурсів між існуючим та майбутнім поколінням, а також розподілом ренти між членами громадянського суспільства. Означений результат можливий за умови економіко-правового унормування рентних відносин. Теорія ренти пройшла тривалу еволюцію в процесі розвитку економічної науки, під час якого змінювалися підходи і до визначення самої ренти.

Генезис розвитку господарської діяльності людства свідчить, що рентні відносини виникли разом з приватною власністю на землю. У подальшому вони зазнали суттєвих трансформацій, у тому числі з причини появи нових об'єктів ренти.

Економічна теорія пояснює особливості рентних відносин на макrorівні, проте на мікрорівні вони залишаються майже не дослідженими. Наразі досить проблемним є рівень інформативності про рентні доходи, що одержують певні суб'єкти господарювання від використання рентних ресурсів, адже жодна форма існуючих видів звітності не надає жодної інформації про будь-який вид ренти.

Означений недолік не дозволяє здійснити достовірну оцінку фінансового стану суб'єктів господарювання та впливає на об'єктивність й ефективність прийняття управлінських рішень в частині реалізації концепції сталого розвитку. Одним з шляхів розв'язання проблеми ідентифікації ренти на рівні економічного суб'єкта є дослідження її правових аспектів та економічних передумов обліку для формування теоретичного базису реалізації рентних відносин на мікрорівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у визначення пріоритетів трансформації рентних відносин зроблено вітчизняними і зарубіжними вченими, серед яких С. Архієреєв, В. Базилевич, Д. Галинська, В. Голян, А. Гриценко, Б. Данилишин, В. Дементьев, Г. Задорожний, Б. Кваснюк, Б. Кузик, А. Ложнікова, Д. Львов, В. Мещеров, В. Міщенко, І. Михасюк, О. Носова, А. Олейник, В. Полтерович, Ю. Разовський, П. Саблук, В. Тамбовцев, М. Хвесик, К. Шерстюкова, Ю. Яковець та інші.

Дослідженню процесів сталого розвитку, у т.ч. його економічного компоненту, присвячені наукові праці іноземних та вітчизняних вчених, серед яких Р. Блінк, В. Геєць, Б. Данилишин, В. Джегатеєв, Ф. Джовані, В. Жук, Е. Гонч, Г. Кларк, М. Котабі, Л. Корнійчук, В. Шевчук, В. Трофимова та інші.

Так, визначаючи різні пріоритети економічного і соціального розвитку, Б. Данилишин акцентує увагу на розвитку соціального капіталу та вважає, що механізм реалізації пріоритетів сталого розвитку може бути економічним, соціальним, екологічним, нормативно-правовим, адміністративним [1], фактично залишаючи поза увагою питання правомір-

ного розподілу доходів, у т.ч. ренти від видобутку та використання у господарській діяльності природних ресурсів, як одного з потужних джерел наповнення бюджетів, загального економічного зростання та підвищення добробуту населення.

Більш акцентованими на розв'язання проблем розвитку сталого розвитку є результати дослідження, викладені В. Трофимовою у публікації [2]. Разом з тим, відстоюючи переваги глобального мислення, визначаючи актуальність вирішення проблем та розвитку глобальної системи безпеки [2], автор залишає поза увагою питання необхідності взаємозв'язку показників обліку результатів функціонування економічних суб'єктів, у т.ч. доходів, які слугують основою показників макроекономічної системи, що, на нашу думку, унеможливило розв'язання проблем розвитку глобальної системи безпеки на шляху реалізації концепції сталого розвитку.

Більш системне розв'язання проблем перебування економіки України на засадах концепції сталого розвитку запропонували В. Геєць, Л. Шинкарук, Т. Артьємова та ін. у колективній монографії [3]. Однак, поряд з визначними результатами дослідження, в публікації [3] залишилася поза увагою одна з основних проблем фінансування розвитку секторів і галузей національної економіки, – це неурегульованість питань формування та розподілу доходів від використання національного багатства та створення для цього адекватної системи обліку.

У колективній монографії [4] викладені результати дослідження проблем управління сталим розвитком та ідентифікований його макроекономічний базис. Однак, питання формування, розподілу та перерозподілу доходів від використання або експлуатації рентиутворюючих ресурсів, переважну частку яких складають природні ресурси, а також налагодження ефективної системи обліку для здійснення подальшого контролю на регіональному та державному рівнях, окрім питань екологічного контролінгу на мікроекономічному рівні [4, с. 502-514] залишилися не дослідженими.

Проблеми теорії ренти, природи ренти, її видів у своїх працях досліджували А. Сміт, А. Маршал, Й. А. Шумпетер, М. Блауг та інші. Пошук відповіді на значення феномену ренти у реалізації ринкових відносин, а також її впливу на поведінку економічних суб'єктів суттєво активізувався завдяки результатам наукових досліджень, викладених у працях Г. Таллока, Дж.М. Б'юкенен, Е. Крюгер. У працях зазначених дослідників було суттєво розширено перелік видів ренти, однак, наразі їх пропозиції жодним чином не наблизили наукове співтовариство до розв'язання наукової проблеми можливості обліку ренти учасниками відносин у сфері господарювання.

Однією з базових умов реалізації концепції сталого розвитку є трансформація інституту права власності та досягнення справедливого розподілу природних ресурсів між існуючим та майбутнім поколіннями, а також доходів, одержаних від їх продажу. Умовою такого розподілу є визначеність у питаннях формування, розподілу та використання ренти. Однак останнє є неможливим без удосконалення методології та методики бухгалтерського

обліку з обов'язковим включенням ренти до складу його об'єктів.

Протягом останніх років порушувалися питання бухгалтерського обліку як інформаційного джерела для управління певним видом ренти. Так, теоретичні питання окремих видів ренти досліджувалися такими вченими, як В. Жук [5], І. Замула [6], С. Здан (Мельник) [7], Т. Остапчук [8]. Високо оцінюючи доробок згаданих та інших авторів наукових публікацій, варто зазначити, що рента як економічна категорія, за винятком рентних платежів, так і залишилася за межами понятійного апарату бухгалтерського обліку.

Також, наразі тривають дискусії щодо обліку та сплати рентних платежів, як прояву рентних відносин. Зокрема, на думку В. Матюхи вилучення у надкористувача рентного платежу на користь держави має відбуватися у розмірі надприбутку (надлишку – різниці між отриманим і середньо-нормальним прибутком) [9, с. 57]. Отже автор наведеної пропозиції прирівнює рентний платіж до ренти, як додаткового доходу, з чим, на нашу думку, погодитися складно.

У своїй публікації Б. Занько [10] розкриває особливості формування рентних платежів за користування надрами у системі бухгалтерського обліку згідно з п. 18 П(С)БО 16 та пропонує включати рентну плату до складу адміністративних витрат, однак питання, як обліковувати ренту залишає без відповіді.

Спроба актуалізувати питання необхідності обліку ренти здійснена у публікації С. Здан (Мельник) [7]. На думку автора, рента є досить складним аспектом доходної частини підприємства, тому «на даному етапі дуже складно визначити її розмір, і як наслідок відобразити в обліку. Першою проблемою відображення рентного доходу в обліку виступає відсутність не тільки єдиного підходу до визначення рентного доходу, а і чіткого розуміння його наявності не лише на землях сільськогосподарського призначення» [7, с. 178–179].

На думку Л. Параскевич, головними причинами гальмування процедури відображення рентного доходу є наявність різних законодавчих підходів до визначення доходів, витрат, а також формування фінансового результату діяльності підприємства [11, с. 124], що, на наше переконання, відповідає дійсності.

Також серед останніх публікацій українських вчених слід згадати публікацію О. Боднар, яка провела ретроспективний аналіз генезису ренти в системі вартісних концепцій [12], однак відповіді на те, як оцінювати ренту для пошуку шляхів її подальшого відображення у бухгалтерському обліку та створення інформаційного забезпечення для справедливого розподілу ренти як складової концепції сталого розвитку у публікації не встановлено.

Розгляд питання можливості обліку ренти як одного з наслідків рентних відносин залишиться неповним без розгляду їх правових аспектів, зокрема форми документального оформлення рентних відносин, визначення предмета та суб'єктного складу рентних відносин. Вагомий внесок у формування правового регулювання рентних відносин здійснено завдяки дослідженням таких науковців як: М. Апанасюк, В. Балюк, М. Брагінський, В. Вітрянський, Н. Золотько, Р. Майданик, І. Тімуш, Е. Яригіна та інші, однак варто зважати на те, що належного врахування правових аспектів рентних відносин на мікрорівні наразі не досягнуто.

Мета статті полягає у уточненні облікового компонента ренти як економічної категорії, а також визначення правових та економічних передумов бухгалтерського обліку ренти.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Рента є одним з фундаментальних понять економічної науки, однак остаточного пояснення природи ренти, механізмів її формування і розподілу економічна наука не надала й дотепер. Перманентна трансформація економічних відносин обумовлює зміну поглядів щодо розуміння ренти як економічної категорії. Проаналізувавши низку наукових праць [12; 13; 14; 15], присвячених генезису теорії ренти, встановлено, що погляди науковців відносно сутності ренти певним чином еволюціонували. Так представники класичної політичної економії, зокрема У. Петті, А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Мілль вважали, що рента – це продукт природи, скоригований на затрати ресурсів і праці, відповідно природна рента мала подвійне розуміння, – як продукту природи та продукту праці. Доктрина ренти Д. Рікардо набула теоретичного та практичного характеру, ґрунтуючись на визначенні вартості, яке було дане А. Смітом, та позицій щодо приватної власності на землю. Як вважає ряд дослідників [15; 16], починаючи від Д. Рікардо до теперішнього часу практично не відбулося суттєвого розвитку в аспекті синтезу теорії вартості та ренти [12, с. 66], адже він визначив ренту як економічну категорію та наполягав на хибності змішування ренти з орендною платою, чим виводив ренту з категорії буденного життя в категорії економічної теорії.

Сучасні підходи до трактування рентних відносин були сформовані представниками неокласичної економічної теорії (У. Джевоїс, К. Менгер, А. Маршал, Дж.Б. Кларк) та представниками інституційної економічної теорії (Е. Аткинсон, Дж. Б'юкенен, Е. Крюгер, Д. Норт, Дж. Стіглер, Г. Таллок, Р. Толсон та ін.). Зокрема, представники неокласичної школи (А. Маршал, О. Бем-Баверк, Л. Вальрас) ренту розглядали як наддохід ресурсу понад альтернативною вартістю його використання. Відповідно, представники інституціоналізму, зокрема Дж. Б'юкенен, Г. Таллок, Р. Толлісон, А. Крюгер вважають ренту результатом обмеження конкуренції з метою отримання монополічних прав [17, с. 42].

В переважній більшості країн пострадянського простору, що у своєму соціально-економічному житті дотримувалися доктрин командно-адміністративної економіки та не визнавали приватну власність на засоби виробництва, уявлення щодо розуміння ренти були дещо відмінними від поглядів науковців країн іншого світу, адже рента розглядалася як «доход з капіталу, землі або майна, що його їхні власники регулярно одержують, не займаючись підприємницькою діяльністю. ... Зростання кількості капіталістів, які одержують ренту в епоху імперіалізму, є одним з проявів паразитизму й загнивання капіталізму на його монополістичній стадії» [18, с. 473].

За часів незалежної України суттєвих змін у розумінні ренти не відбулося, адже остання розглядалася як:

- надлишковий дохід, який слід вважати частиною економічного ефекту від використання економічних ресурсів суспільства [13, с. 10];
- періодична плата у вигляді грошових платежів або їх натурального еквівалента, що здійснюється замість отриманого майна [19, с. 297];
- плата, яка встановлюється за користування землею та іншими ресурсами, які є власністю інших економічних суб'єктів, за умови, що пропозиція їх обмежена [20, с. 734];
- особливий вид стабільного нетрудового доходу, отриманого від капіталу, землі, майна, цінних паперів тощо, не пов'язаного з підприємницькою діяльністю [21, с. 233];

– додатковий прибуток, який виникає у користувача природними ресурсами внаслідок легального використання ресурсів завдяки їх рідкості, обмеженості та різних підходів до ефективності використання [22, с. 90];

– будь-який доход, регулярно одержуваний від нерухомого майна, землі, облігацій, що не потребує від його одержувачів підприємницької діяльності [23, с. 294].

Для узагальнення та встановлення суттєвих відмінностей в існуючому плюралізмі думок з питань сутності ренти доцільно звернути увагу на окремі результати дослідження, викладені у публікації [17, с. 44], згідно яких рента розглядається як:

– ціна за використання землі та інших природних ресурсів, кількість яких обмежена;

– будь-які платежі власнику прав на ресурси, що перевищують доходи, які можна отримати при немонопольному використанні цих ресурсів, тобто в умовах ринкової конкуренції;

– рівень оплати деякого фактора виробництва, який перевищує розміри мінімальної оплати, необхідної для того, щоб отримати необхідну пропозицію цього фактора в рамках заданого способу його використання;

– плата за будь-який ресурс, пропозиція якого підтримується на незмінному рівні без витрат, але не може бути збільшена і, відповідно, не залежить від ціни;

– форма вираження зверх прибутку, отриманого в результаті експлуатації обмежених різноякісних ресурсів.

На рівні сучасних досліджень рентних відносин, на думку Т. Гурувської [13], можна виділити різноманітні види ренти, об'єднавши їх у дві групи за ресурсними джерелами: 1) природна рента – це надлишковий (додатковий) доход, що виникає при використанні різноякісних обмежених природних ресурсів [24]; 2) неприродна (економічна) рента – це додатковий доход, отриманий без підприємницьких зусиль та витрат праці, що виникає у результаті використання тих ресурсів, які не належать до природних багатств (природних ресурсів) – фінансових, інтелектуальних та адміністративних (владних) ресурсів. Однак, з позицією щодо економічної ренти, яка на думку автора роботи [13] є доходом, що отримується без підприємницьких зусиль, складно погодитися, адже використання, наприклад інтелектуальних ресурсів обумовлює певні підприємницькі зусилля та формують певні витрати праці.

Також, як зазначає К. Шерстюкова, поняття «рента» стосовно природних ресурсів найчастіше використовується в таких значеннях: «плата за користування ресурсами (платіж власнику); дохід власника (користувача) ресурсу, отриманий у результаті експлуатації (на правах власності або господарювання) ресурсу (як фактору виробництва)» [25, с. 18].

Наведена поліморфність сутності ренти обумовлює той факт, що й досі в бухгалтерському обліку майже не розглядалася рентна природа доходів, адже, як правильно зазначає С. Здан (Мельник), це досить складний аспект доходної частини підприємства, тому дуже складно визначити розмір ренти, і як наслідок, відобразити її в обліку [7].

Варто звернути увагу й на те, що ренту розглядають й як юридичне поняття, а саме, як:

– ризиковий (алеаторний) правочин, згідно з яким переноситься право власності на майно під забезпечення майбутніх потреб одержувача [19, с. 297];

– узагальнене поняття договору ренти, вид самостійного цивільно-правового зобов'язання, з властивими йому загальними та особливими ознаками [19, с. 298];

– форму виплати у вигляді певної грошової суми або іншого надання, передбаченого договором ренти [19, с. 298].

Останнє визначення згідно думки, викладеної у публікації [19], слід розглядати як вузьке розуміння ренти, що саме й знайшло своє відображення в окремих нормативно-правових актах. Підтвердженням даної позиції є огляд нормативно-правових документів, згідно якого рента – це встановлена (фіксована) сума, що сплачується фізичній особі періодично у зазначені терміни протягом строку життя чи протягом визначеного або встановленого періоду часу згідно із зобов'язаннями здійснювати платіж в обмін на адекватну та повну винагороду [26; 27].

Не виключаючи з кола міркувань вузьке розуміння ренти як юридичного поняття, вважаємо за безальтернативне твердження те, що: «Будь-яка рента є формою реалізації права власності на відповідний ресурс. Всі види ... ренти є свого роду доходи, які отримують економічні агенти шляхом включення монопольного або виключного права на використання певного обмеженого ресурсу і разом з тим обмеження доступу до нього інших агентів, що обумовлено особливостями виникнення, залучення та використання самого ресурсу» [13, с. 10].

Наразі реалізація рентних відносин здійснюється через особливий економічний механізм створення й розподілу доданої вартості, який є сукупністю ринкових, законодавчих, організаційно-адміністративних та інших заходів, що впливають на поведінку учасників відносин у сфері господарювання і формують матеріальну зацікавленість як базис мотивації участі в процесі виробництва. У такій інтерпретації, зазначає А.О. Двігун [14, с. 73], економічний механізм реалізації рентних відносин можна визначити як окремий рентний механізм, під яким слід розуміти сукупність виробничо-організаційних структур, систему правових норм, набір форм і методів управління, за допомогою яких реалізуються процес створення, розподілу, привласнення та вилучення доходів від використання ресурсів відповідно до прав власності та інші ресурси, залучені в процес виробництва.

Сучасні рентні відносини постають як складна система взаємодій агентів ринкової економіки, пов'язана з привласненням особливих форм доходів від реалізації виключних прав власності на рентні ресурси» [28, с. 14]. Враховуючи те, що важливою передумовою ефективного функціонування рентних відносин є контроль доступу до цих ресурсів на основі чітко специфікованих та захищених прав власності, бухгалтерський облік наслідків рентних відносин є єдиним ефективним інструментом досягнення поставленої мети.

Варто також зважати на те, що платежі відбуватимуться лише на підставі правових актів, зокрема, договору ренти – цивільно-правового договору, згідно з яким одна сторона (одержувач ренти) передає іншій стороні (платнику ренти) у власність майно, а платник ренти зобов'язаний в обмін на отримане майно періодично виплачувати одержувачеві ренту у вигляді певної грошової суми чи надання засобів на його утримання в іншій формі (ч. 1 ст. 371 ЦК України) [29].

В контексті даного дослідження актуальності набуває й питання предмету рентних відносин, – зокрема того, що саме може обумовлювати ренту. Варто зазначити, що серед фахівців з юриспруденції єдності з даного питання нами не встановлено, адже предметом договору ренти (*рентних відносин*) можуть бути:

– будь-яке індивідуально визначене майно, не вилучене з цивільного обігу, якому властиві як родові, так і індивідуальні визначені ознаки, використання якого у підприємницькій діяльності або для задоволення власних потреб платника ренти сприяє утворенню майнового доходу, ... окрім невідчужуваних нематеріальних благ, як-от особисті немайнові права, ідеї, не уречевлені результати інтелектуальної діяльності, послуги [30, с. 286];

– майнові права, інформація, результати інтелектуальної діяльності, в тому числі права на них, виконання робіт і надання послуг з цією ж метою [31, с. 354];

– майно (не лише речі та їх сукупність, а й майнові права та обов'язки, зокрема інформація, результати інтелектуальної діяльності та виключні права на них, виконання робіт та надання послуг), яке передається під виплату ренти, а також сама рента (як у грошовій формі, так і шляхом надання речей, виконання робіт або надання послуг) [32, с. 243];

– тільки речі, а саме договір ренти відрізняється від інших договорів, які теж спрямовані на відчуження майна у власність, тим, що його предметом не можуть бути майнові права, а також право вимоги [33];

– речі (в тому числі гроші та цінні папери), сукупність речей, а також майнові права, оскільки у відповідних статтях про договір ренти ЦК України немає жодних обмежень щодо того, що розуміти під майном для цього виду договору, а також виходячи з визначення майна, яке міститься в ст. 190 ЦК України [34].

Для визначення передумов обліку ренти, а отже рентних відносин, важливим є ідентифікація їх суб'єктів. Відповідно до статей 731, 733 ЦК України, які слід застосовувати у сукупності з іншими статтями глави 56 ЦК України, такими суб'єктами є:

– одержувач ренти з однієї сторони, – власник майна, який передає це майно іншій особі в обмін на отримання періодичних виплат рентних платежів у грошовій чи натуральній формі;

– платник ренти з іншої сторони, – особа, яка набуває права власності на майно, яке передається одержувачем ренти в обмін на зобов'язання сплачувати одержувачеві ренту у формі певної грошової суми або іншого надання.

З позиції права суттєвим для реалізації рентних відносин на умовах договору ренти є те, що одержувач ренти повинен бути власником майна, яке передається під виплату ренти, оскільки цей договір спрямований на передавання права власності на майно. У разі передачі під виплату ренти майнових прав, особа-відчужувач має бути наділена цими правами (тобто, мати право на їх реалізацію) [34].

Важливим є те, що кодифікованим законодавством не обмежується суб'єктний склад учасників рентного договору. Наразі, згідно статті 733 ЦК України сторонами у договорі ренти можуть бути фізичні або юридичні особи. ЦК України також визначається, що платником та одержувачем ренти можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, наділені цивільною право- і дієздатністю, які можуть в повному обсязі без будь-яких обмежень виступати або платниками, або одержувачами ренти.

Окремі дослідники дотримуються думки, що: «соціальний характер рентного договору передбачає, що одержувачем ренти повинен бути суб'єкт, який не займається підприємницькою діяльністю» [29, с. 628]. Однак, проведений В. Посполітак та Р. Ханик-Посполітак аналіз норми глави 56 ЦК України, а також загальних положень про зобов'язання та договори, зважаючи на основи формальної логіки,

надав дослідникам достатніх підстав дати висновок про відсутність обмеження суб'єктного складу одержувача ренти за ЦК України [29]. Наразі також необхідно зважати на те, що одержувачами ренти можуть бути як комерційні, так і некомерційні юридичні особи. Те, що ренту вважають доходом, який не пов'язаний з підприємницькою діяльністю, не заважає її одержувати суб'єктам підприємницької діяльності, наприклад комерційним банкам [35, с. 7]. Фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності за своїм статусом фактично прирівнюються до юридичних осіб. Згідно статті 51 ЦК України, до підприємницької діяльності фізичних осіб застосовують нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо інше не встановлено законом або не випливає із суті відносин. Зазначене є ще одним аргументом на користь того, що фізичні особи – підприємці можуть бути сторонами в договорі ренти [34].

В результаті проведеного дослідження нами встановлено, що згідно чинного законодавства та відсутності прямих заборон, рентні відносини можуть відбуватися: виключно між фізичними особами, виключно між юридичними особами; між юридичною та фізичною особами.

Варто зважати й на те, що у статті 732 ЦК України не визначено, якою із сторін конкретно можуть бути фізичні та юридичні особи за договором ренти. Це надає підстави стверджувати, що як платником ренти, так і її одержувачем можуть бути юридичні і фізичні особи, а також, як зазначено у публікації [34], держава та територіальні громади.

Отже, для потреб обліку ренти суб'єктами рентних відносин виступатимуть учасники відносин у сфері господарювання, які згідно чинного законодавства зобов'язані вести бухгалтерський облік та складати фінансову звітність. Відповідно, у платника ренти виникатиме додатковий дохід та витрати, пов'язані зі сплатою рентного платежу, а у одержувача рентного платежу – ренти, виникатиме дохід, з якого необхідно буде сплатити податок залежно від норм податкового законодавства.

В межах узагальнення окремих публікацій, присвячених правовому урегулюванню рентних відносин також встановлено, що перелік об'єктів, котрі можуть формувати ренту, є обмеженим, адже з позицій класичної економіки в якості джерела ренти розглядаються фактори виробництва: класичні (робоча сила, земля (природні багатства), капітал) та сучасні (праця, капітал, земля, підприємницькі здібності, екологія, інформація, наука). Усвідомлення складності, багаторівневості інституційних засад розвитку та важливості ролі рентних відносин у сучасній ринковій економіці дозволяє відійти від вузького природно-ресурсного трактування ренти [28].

Рента як вид доходу безпосередньо впливає на оптимізацію використання економічних ресурсів суб'єктами господарювання, має важливе значення при визначенні пріоритетів і формуванні планів розвитку. Бізнес, орієнтований на задоволення попиту, визначає перспективи, пріоритетність окремих напрямів діяльності відповідно до потенціального прибутку, розмір якого значною мірою залежить від процесу ідентифікації ренти. Правильно побудований процес ідентифікації ренти містить ряд економічних важелів впливу на виробництво, за допомогою яких забезпечується співпраця між окремими ланками й учасниками виробничо-комерційного процесу, а також стимулювання процесу удосконалення технологій і підвищення ефективності використання ресурсів.

Учасниками ринку, а отже, і суб'єктами процесу ідентифікації ренти, є не тільки безпосередні учасники ресурсокористування, а саме, власники ресурсів, підприємства та підприємства різних форм власності, які ці ресурси використовують, а й посередницькі структури та інфраструктурні організації, до яких належать оптові торговці та експортери продукції, банки й біржі, транспортні підприємства. Різні державні органи також є стороною в процесі ідентифікації ренти, роль яких полягає в інституційному регулюванні рентних відносин на всіх рівнях виробничо-комерційного процесу, де відбувається створення, розподіл, присвоєння та вилучення ренти.

Процес ідентифікації ренти відбувається під впливом великої кількості ендегенних та екзогенних факторів, які визначають поведінку учасників рентних відносин, впливають на процес створення й порядок розподілу доходів від використання ресурсів. При цьому вирішальний вплив мають саме такі екзогенні фактори, як законодавча й регуляторна діяльність держави, результатом якої є ринкова інфраструктура, що створює систему накопичення та привласнення ренти, виокремлення та вилучення надприбутків.

Висновки. Трансформація сучасного механізму фрагментарного регулювання рентних відносин має відбуватися системно, з обов'язковим вдосконаленням: методів обліку рентних ресурсів та розробки методики обчислення рентних доходів; системи оподаткування надприбутків з урахуванням специфічних джерел та умов формування різних видів ренти; інституціоналізації форм привласнення і вилучення ренти шляхом забезпечення чіткої специфікації прав власності; унормування виробництва, привласнення і вилучення різних видів ренти, обмеження неефективного та стимулювання їхнього ефективного використання з метою підвищення конкурентоспроможності національної економіки та підвищення добробуту населення України.

Означена трансформація може бути реалізована за умов обліку результатів рентних відносин. З цією метою у проведеному дослідженні ідентифіковано правові та економічні передумови обліку ренти.

Зокрема встановлено, що правовими підставами обліку результатів рентних відносин є: ідентифікація суб'єкта, якому належить об'єкт (рентоутворюючий фактор (ресурс)) та суб'єкта, який використовує об'єкт (рентоутворюючий фактор (ресурс)); регламентація механізму реалізації рентних відносин; правова підстава для розрахунків за рентоутворюючий фактор (ресурс), – договір ренти, або інший правовий акт, що урегулює рентні відносини.

До економічних передумов, необхідних та достатніх для організації та ведення обліку ренти суб'єктом господарювання слід віднести ідентифікацію: об'єкта, – рентоутворюючого фактору (ресурсу), який використовує (експлуатує) суб'єкт господарювання-платник ренти; економічної вигоди від використання (експлуатації) такого об'єкта; економічної переваги від використання (експлуатації) такого об'єкта; доходу суб'єкта, що використовує (експлуатує) такий об'єкт, що включає в себе ренту; рентного доходу або частки ренти в доході від певного виду діяльності для подальшого здійснення рентного платежу; документування та обліку на рахунках бухгалтерського обліку ренти (рентного доходу) та рентного платежу, з наступним їх відображенням у фінансовій звітності.

Перспективи подальших досліджень полягають в удосконаленні: механізму рентних відносин на підставі визначених економіко-правових передумов

обліку ренти; класифікації видів ренти, а також існуючих пропозицій щодо відображення в системі обліку ренти від використання в господарській діяльності існуючих та інноваційних рентоутворюючих факторів, що наблизитиме до параметрів сталого розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Данилишин Б.М. Соціальні пріоритети економічного розвитку. *Економіка. Управління. Інновації*. 2009. № 1.
2. Трофимова В.В. Концепція сталого розвитку як основа постіндустріальних моделей розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 8. С. 33–37.
3. Геєць В.М., Шинкарук Л.В., Артьомова Т.І. та ін. Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія; за ред. д-ра екон. наук Л.В. Шинкарук; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. Київ, 2011. 696 с.
4. Аверкіна М.Ф., Андрєєва Н.М., Балджи М.Д., Веклич О.О. та ін. Сталый розвиток – XXI століття: управління, технології, моделі: колективна монографія. НАН України, ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України»; НТТУ «Київський політехнічний інститут»; Вища економіко-гуманітарна школа; Міжнародна асоціація сталого розвитку / за наук. ред. проф. Хлобистова Є.В. Черкаси: видавець Чабаненко Ю.А., 2014. 540 с.
5. Жук В.М. Бухгалтерський облік: шляхи вирішення проблем практики і науки: монографія. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2012. 454 с.
6. Замула І.В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності у забезпеченні стійкого розвитку економіки: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2010. 440 с.
7. Здан (Мельник) С.І. Проблеми відображення рентного доходу промислових підприємств в бухгалтерському обліку. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2011. Випуск 1(19). С. 178–183.
8. Остапчук Т.П. Земельна рента в системі бухгалтерського обліку. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського*. 2012. № 3(55). С. 376–382.
9. Матюха В.В. Плата за користування надрами як основний елемент економічного механізму управління вітчизняним фондом надр. *Механізм регулювання економіки*. 2013. № 1. С. 54–60.
10. Занько Б.М. Бухгалтерський облік як джерело інформації для обчислення рентної плати за користування надрами. *Збалансоване природокористування*. 2016. № 4. С. 18–22.
11. Параскевич Л.В. Проблеми обліку фінансового результату промислового підприємства. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2010_1/123.pdf
12. Боднар О.В. Рента в системі вартісних концепцій. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2017. Випуск 23. С. 65–69.
13. Гуровська Т.В. Теорія ренти: історія та сучасність. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2011. Т. 1. № 6. С. 7–11.
14. Двігун А.О. Рентна політика та її роль у реалізації фінансової стратегії держави. *Світ фінансів*. 2008. Вип. 3. С. 73–77.
15. Мещеров В.А. Современные рентные отношения: теория, методология и практика хозяйствования. Москва: Экон. науки, 2006. 312 с.
16. Зельднер А.Г., Ваславская И.Ю., Южелевский В.К. Государство и экономика: Факторы роста: монография. РАН, Ин-т экономики. Москва: Наука, 2003. 214 с.
17. Мошенець О.В. Еволюція рентних відносин: від класичної школи до теорії суспільного вибору. *Агросвіт*. 2009. № 7. С. 41–44.
18. Економічний словник. За редакцією П.І. Багрія, С.І. Дорогунцова. Головна редакція Української радянської енциклопедії Академії наук Радянської РСР. Київ, 1973. 622 с.
19. Аномалії в цивільному праві України: навч.-практ. посібник / [відп. ред. Р.А. Майданик]. Київ: Юстініан, 2007. 912 с.
20. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Підручник. За ред. В.Д. Базилевича. 4-те вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2008. 743 с.
21. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 2 / за ред. С.В. Мочерного. Львів: Світ, 2006. 568 с.
22. Захарчук О.А. Рентний характер платежів за ресурси. *Економіка та держава*. 2011. № 3. С. 89–91.

23. Зайчук О.В., Копиленко О.Л., Оніщенко Н.М. та ін. Сучасна правова енциклопедія / за заг. ред. О.В. Зайчука; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 384 с.
24. Кузык Б.Н., Яковец Ю.В. Россия – 2050: стратегия инновационного прорыва. Москва : Экономика, 2004. 632 с.
25. Шерстюкова К. Перерозподіл природно-ресурсної ренти в національній економіці : автореф. дис... канд. екон. наук. за спеціальністю 08.00.03. Київ, 2017. 20 с.
26. Конвенція між Урядом України і Урядом Федеративної Республіки Бразилія про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи (ст. 18) м. Києві 16 січня 2002 року. URL: www.zakon.rada.gov.ua
27. Угода між Україною і Республікою Таджикистан про уникнення подвійного оподаткування та попередження ухилення від сплати податків на доходи і капітал (ст. 18) м. Ялта, 7 вересня 2002 року. URL: www.zakon.rada.gov.ua
28. Гражевська А. Структура та характерні ознаки системи сучасних рентних відносин. *Вісник національного університету імені Тараса Шевченка*. Економіка. 2015. № 11(176). С. 13–16.
29. Цивільний кодекс України : Коментар; [за заг. ред. Є.О. Харитонова, О.М. Калітенка]. Одеса : Юридична література, 2004. 1110 с.
30. Цивільне право України : курс лекцій: у 6-ти т. / Р.Б. Шишка [керівник авт. кол.], Є. О. Мічурін та ін.; [за заг. ред. Р.Б. Шишки]. Харків : Еспада, 2006. Т. 5. Кн. 2. Договірне право: Ч. 1. Загальні положення та договори на передачу майна у власність. С. 281–307.
31. Суханов Е.А. Гражданское право: в 4-х т. 3-е изд., перераб. и доп. Москва : Волтерс Клувер, 2005. Том 3: Обязательственное право, 800 с.
32. Білоусов Ю.В., Лозінська С.В., Русу С.Д. та ін. Цивільне право України : навч. посібник / [за ред. Р.О. Стефанчука]. Київ : Прецедент, 2005. 448 с.
33. Балюк В.М. Суттєві умови договору ренти. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpkhnpu/Pravo/2008_10/Balyuk.pdf
34. Посполітак В. В., Ханік-Посполітак Р.Ю. Актуальні питання договору ренти. *Наукові записки*. Том 103. Юридичні науки. 2010. С. 85–90.
35. Апанасюк М.П. Договір ренти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. Національний університет внутрішніх справ. Харків, 2004. 15 с.
7. Zdan (Melnyk) S.I. (2011). Problemy vidobrazhennia rentnoho dokhodu promyslovykh pidpriemstv v bukhgalterskomu obliku [Problems of reflection of rent income of industrial enterprises in accounting]. *Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats*, випуск 1(19), pp. 178–183. [in Ukrainian]
8. Ostapchuk T.P. (2012). Zemelna renta v systemi bukhgalterskoho obliku [Land rent in the accounting system]. *Visnyk Donets'koho natsionalnogo universytetu ekonomiky i torhivli im. M. Tuhana-Baranovskoho*, no. 3(55), pp. 376–382. [in Ukrainian]
9. Matiukha V.V. (2013). Plata za korystuvannia nadramy yak osnovnyi element ekonomichnoho mekhanizmu upravlinnia vitchyznianym fondom nadr [Fee for the subsoil use as the main element of the economic mechanism of management of the domestic fund of subsoil]. *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky*, no. 1, pp. 54–60. [in Ukrainian]
10. Zanko B.M. (2016). Bukhgalterskyi oblik yak dzhерело informatsii dlia obchyslennia rentnoi platy za korystuvannia nadramy [Бухгалтерський облік як джерело інформації для обчислення рентної плати за користування надрами]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia*, no. 4, pp. 18–22. [in Ukrainian]
11. Paraskevych L.V. *Problemy obliku finansovoho rezultatu promyslovoho pidpriemstva* [Problems of accounting of financial results of the industrial enterprises]. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2010_1/123.pdf (accessed September 09, 2020).
12. Bodnar O.V. (2017). Renta v systemi vartisnykh kontseptsii [Rent in the system of value concepts]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya Ekonomichni nauky*, випуск 23, pp. 65–69. [in Ukrainian]
13. Hurovska T.V. (2011). Teoriia renty: istoriia ta suchasniy [Theory of rent: history and the present]. *Visnyk Khmelnyts'koho natsionalnogo universytetu. Ekonomichni nauky*, t. 1, no. 6, pp. 7–11. [in Ukrainian]
14. Dvihun A.O. (2008). Rentna polityka ta yii rol u realizatsii finansovoi stratehii derzhavy [Rent policy and its role in the implementation of the financial strategy of the state]. *Svit finansiv*, vyp. 3, pp. 73–77. [in Ukrainian]
15. Mescherov V.A. (2006). *Sovremennyye rentnyie otnosheniya: teoriya, metodologiya i praktika hozyaystvovaniya* [Modern rental relations: theory, methodology and business practice]. Moskva: Ekon. nauki, 312 p. [in Russian]
16. Zeldner A.G., Vaslavskaya I.Yu., Yuzhelevskiy V.K. (2003). *Gosudarstvo i ekonomika: Faktory rosta: monografiya* [State and economy: growth factors: monograph]. RAN, In-t ekonomiki. Moskva: Nauka, 214 p. [in Russian]
17. Moshenets O.V. (2009). Evoliutsiia rentnykh vidnosyn: vid klasychnoi shkoly do teorii suspilnoho vyboru [Evolution of rental relations: from the classical school to social choice theory]. *Ahrosvit*, no. 7, pp. 41–44. [in Ukrainian]
18. *Ekonomichniy slovnyk*. Za redaktsiieiu P.I. Bahriia, S.I. Dorohuntsova. *Holovna redaktsiia Ukrain's'koi radians'koi entsyklopedii Akademii nauk Radians'koi RSR* [Chief Editorial Office of the Ukrainian Soviet Encyclopedia, Academy of Sciences of the Ukrainian SSR]. Kyiv, 1973. 622 p. [in Ukrainian]
19. Anomali v tsyvilnomu pravi Ukrainy: navch.-prakt. posibnyk / [vidp. red. R.A. Maidanyk]. Kyiv: Yustinian, 2007. 912 p. [in Ukrainian]
20. Bazylevych V.D., Bazylevych K.S., Balastryk L.O. (2008). *Makroekonomika: Pidruchnyk* [Macroeconomics: Textbook]. Za red. V.D. Bazylevycha. 4-te vyd., pererob. i dop. Kyiv: Znannia, 743 p. [in Ukrainian]
21. *Ekonomichniy entsyklopedychnyi slovnyk* [Economic encyclopedic dictionary: in 2 volumes]; U 2 t. T. 2 / za red. S.V. Mochernoho. Lviv: Svit, 2006. 568 p. [in Ukrainian]
22. Zakharchuk O.A. (2011). Rentnyi kharakter platezhiv za resursy [The rent character of payment for resources]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 3, pp. 89–91. [in Ukrainian]
23. Zaichuk O.V., Kopylenko O.L., Onishchenko N.M. ta in. (2009). *Suchasna pravova entsyklopediia* [Modern legal encyclopedia] / za zah. red. O.V. Zaichuka; In-t zakonodavstva Verkhov. Rady Ukrainy. Kyiv: Yurinkom Inter, 384 p. [in Ukrainian]
24. Kuzyk B.N., Yakovets Yu.V. (2004). *Rossiya – 2050: stratehiya ynnovatsyonnoho proryva* [Russia 2050: Strategy of Innovative Break-Through]. Moskva: Ekonomika, 632 p. [in Russian]
25. Sherstiukova K. (2017). Pererospodil pryrodno-resursnoi renty v natsionalnii ekonomitsi: avtoref. dys... kand. ekon. nauk. za spetsialnistiu 08.00.03 [Redistribution of natural resource rent in the national economy: abstract of dissertation of Candidate of Economic Sciences on the speciality 08.00.03]. Kyiv, 20 p. [in Ukrainian]

REFERENCES:

1. Danylyshyn B.M. (2009). Sotsialni pryorityety ekonomichnoho rozvytku [Social priorities of economic development]. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii*, no. 1. [in Ukrainian]
2. Trofymova V.V. (2010). Kontseptsii staloho rozvytku yak osnova postindustrialnykh modelei rozvytku [The concept of sustainable development as a basis for post-industrial development models]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 8, pp. 33–37. [in Ukrainian]
3. Heiets V.M., Shynkaruk L.V., Artomova T.I. ta in. (2011). *Strukturni zminy ta ekonomichniy rozvytok Ukrainy: monohrafiia* [Structural changes and economic development of Ukraine: monograph]; za red. d-ra ekon. nauk L.V. Shynkaruk; NAN Ukrainy, In-t ekon. ta prohnouzuv. Kyiv, 696 p. [in Ukrainian]
4. Averkyna M.F., Andrieieva N.M., Baldzhy M.D., Veklych O.O. ta in. (2014). *Stalyi rozvytok – XXI stolittia: upravlinnia, tekhnolohii, modeli: kolektyvna monohrafiia* [Sustainable development in the 21st century: management, technology, models: collective monograph]. NAN Ukrainy, DU «Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannia ta staloho rozvytku NAN Ukrainy»; NTTU «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»; Vyshcha ekonomiko-humanitarna shkola; Mizhnarodna asotsiatsiia staloho rozvytku / za nauk. red. prof. Khlobystova Ye.V. Cherkasy: vydavets Chabanenko Yu.A., 540 p. [in Ukrainian]
5. Zhuk V.M. (2012). *Bukhgalterskyi oblik: shliakhy vyreshennia problem praktyky i nauky: monohrafiia* [Accounting: ways to solve problems of practice and science: monograph]. Kyiv: NNTs «Instytut ahrarnoi ekonomiky», 454 p. [in Ukrainian]
6. Zamula I.V. (2010). *Bukhgalterskyi oblik ekolohichnoi diialnosti u zabezpechenni stiikoho rozvytku ekonomiky: monohrafiia* [Accounting of environmental activities in ensuring sustainable development of the economy: monograph]. Zhytomyr: ZhDTU, 440 p. [in Ukrainian]

26. Konventsiiia mizh Uriadom Ukrainy i Uriadom Federatyvnoi Respubliki Brazylia pro unyknennia podviinoho opodatkuvannia ta poperedzhennia podatkovykh ukhlylen stosovno podatkiv na dokhody (st. 18) m. Kyievi 16 sichnia 2002 roku [Convention between the Government of Ukraine and the Government of the Federal Republic of Brazil on Avoidance of Double Taxation and Prevention of Fiscal Evasions with respect to income tax (Art. 18) dated January 16, 2002, Kyiv]. URL: www.zakon.rada.gov.ua (accessed September 09, 2020).
27. Uhoda mizh Ukrainoiu i Respublikoiu Tadzhykystan pro unyknennia podviinoho opodatkuvannia ta poperedzhennia ukhlylenia vid splaty podatkiv na dokhody i kapital (st. 18) m. Yalta, 7 veresnia 2002 roku [Treaty between the Government of Ukraine and the Republic of Tajikistan on Avoidance of Double Taxation and Prevention of Fiscal Evasion with respect to taxes on income and capital (Art. 18) dated September 7, 2002, Yalta]. URL: www.zakon.rada.gov.ua (accessed September 09, 2020).
28. Hrazhevska A. (2015). Struktura ta kharakterni oznaky systemy suchasnykh rentnykh vidnosyn [Structure and characteristic features of the system of modern rental relations]. *Visnyk natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*, no. 11(176), pp. 13–16. [in Ukrainian]
29. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Komentar [Civil Code of Ukraine: Comment]; [za zah. red. Ye.O. Kharytonova, O.M. Kalitenka]. Odesa: Yurydychna literatura, 2004. 1110 p. [in Ukrainian]
30. Tsyvilne pravo Ukrainy: kurs leksii [Civil Code of Ukraine: lecture course]: u 6-ty t. / R.B. Shyshka [kerivnyk avt. kol.], Ye.O. Michurin ta in.; [za zah. red. R.B. Shyshky]. Kharkiv : Espada, 2006. T. 5. Kn. 2. Dohovirne pravo: Ch. 1. Zahalni polozhennia ta dohovory naperedachu maina u vlasnist, pp. 281–307. [in Ukrainian]
31. Sukhanov E.A. (2005). *Hrazhdanskoe pravo: v 4-kh t.* [Civil law] 3-e yzd., pererab. y dop. Moskva: Volters Kluver, Tom 3: Obiazatelstvennoe pravo, 800 p. [in Russian]
32. Bilousov Yu.V., Lozinska S.V., Rusu S.D. ta in. (2005). *Tsyvilne pravo Ukrainy: navch. posibnyk* [Civil law of Ukraine: study guide] / [za red. R.O. Stefanchuka]. Kyiv : Pretsedent, 448 p. [in Ukrainian]
33. Baliuk V.M. *Suttievi umovy dohovoru renty* [Essential terms of the contract of rent]. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpkhnpu/Pravo/2008_10/Balyuk.pdf (accessed September 09, 2020).
34. Pospolitat V.V., Khanyk-Pospolitat R.Iu. (2010). Aktualni pytannia dohovoru renty [Actual questions of the contract of rent]. *Naukovi zapysky*. Tom 103. Yurydychni nauky, pp. 85–90. [in Ukrainian]
35. Apanasiuk M.P. (2004). Dohovir renty: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.03 [Contract of rent: abstract of dissertation for the scientific degree of Candidate of Juridical Sciences: speciality 12.00.03]. Natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav. Kharkiv, 15 p. [in Ukrainian]

*Стаття надійшла до редакції 09.09.2020.
The article was received 09 September 2020.*